

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΧΑΡΙΛΑΟΣ- ΕΝΑΣ ΑΓΝΩΣΤΟΣ ΑΙΝΙΤΗΣ ΑΓΩΝΙΣΤΗΣ ΤΟΥ 1821

**Ερείπια της Αίνου, η οποία σήμερα ανήκει στην Τουρκία*

- *Έφερε στο σώμα του δυο ουλές.
- *Πολέμησε στην τελευταία μάχη του Πέτα.
- *Υπηρέτησε στην προξενική υπηρεσία

Γράφει ο Παντελής Στεφ. Αθανασιάδης

Ο Δημήτριος Χαρίλαος, είναι ένας από τους άγνωστους αγωνιστές του 1821, που πρόσφεραν τα πάντα για να δουν την Ελλάδα ελεύθερη από τον βαρύ Οθωμανικό ζυγό. Και αυτός, όπως ο Μαργαρίτης Κούταβος, είναι Αινίτης στην καταγωγή και κατέβηκε στην Ελλάδα, μαζί με δεκάδες άλλους συμπατριώτες του, για να πάρει μέρος στο μεγάλο ξεσηκωμό του Γένους. Η προσφορά του, όπως και η προσφορά χιλιάδων άλλων πατριωτών, έμεινε σχετικά άγνωστη.

Η πατρίδα του η Αίνος, στις εκβολές του ποταμού Έβρου τα χρόνια εκείνα, λογίζονταν ως μεγάλη ναυτική δύναμη. Το 1821, όταν ξέσπασε η Επανάσταση εναντίον της Οθωμανικής κυριαρχίας η Αίνος, αριθμούσε 300 πλοία περίπου, τα οποία όργωναν τη Μεσόγειο, ασκώντας επικερδές μετακομιστικό εμπόριο. Ο Γάλλος πρόξενος στην Πάτρα και ιστορικός της εποχής του, έχει γράψει ότι νωρίτερα, το 1813, η Αίνος είχε μόνο τέσσερα μεγάλα καράβια και 60 σακολέβες. Αυτό δείχνει, πώς οι δραστήριοι, προνοητικοί και εργατικοί Αινίτες, κατόρθωσαν σε λίγα χρόνια να καταστήσουν πλούσια την πατρίδα τους και ισχυρή στη θάλασσα. Οι ραγιάδες

κάτοικοί της έγιναν αγέρωχοι Έλληνες. Και παρέμειναν Έλληνες πατριώτες ακόμα και όταν μετά τον Αγώνα, έμειναν πάμπτωχοι, αφού έδωσαν τις περιουσίες τους, τα καράβια τους και πολλοί από αυτούς και της ζωή τους.

Ο Δημήτριος Χαρίλαος, για τον οποίο τα στοιχεία δεν είναι και πολλά, γεννήθηκε στην Αίνο και χωρίς δεύτερη σκέψη κατέβηκε στην επαναστατημένη Ελλάδα, όπου και πήρε μέρος σε πολλές ναυμαχίες αλλά και μάχες στη στεριά.

Έχει διασωθεί μια αναφορά που είχε στείλει στις 21 Ιουλίου 1854 στον υπουργό Εξωτερικών της Ελλάδος για να διεκτραγωδήσει τη δεινή οικονομική του κατάσταση. Ο Δημήτριος Χαρίλαος, μετά τον Αγώνα, παραιτούμενος από τον στρατιωτικό κλάδο, έγινε διπλωμάτης.

***Το Πέτα Άρτας, όπου έγινε η τελευταία μάχη της Εθνεγερσίας του 1821**

Στο δραματικό αυτό κείμενο, που αποτελεί μια σύντομη αυτοβιογραφία του, αναφέρει χαρακτηριστικά:

«Ο υποφαινόμενος-έγραφε- εξ Αίνου, λείψανον του τάγματος των φιλελλήνων της εν Πέτα δυστυχούς μάχης, έπειτα της εν Καρύστω κλπ. εις τον υπέρ της ανεξαρτησίας της Πατρίδος αγώνα, παραιτηθείς του στρατιωτικού σταδίου κατά το 1825 μετερχόμεν το εμπόριον εν Σύρω. Επομένως νυμφευθείς εν Τήνω και μετά τινά έτη περιστοιχισθείς από πολυμελή οικογένειαν δια το ανεπαρκές των ωφελειών μου ηναγκάσθην να προσφύγω εις δημοσίαν υπηρεσίαν. Όθεν κατά το 1835 διορίσθην υποπρόξενος της Α.Μ. εν Βόλω, όπου διετέλεσα ως τοιούτος δέκα έτη διαρκώς. Προσβληθείσης δε ακολούθως της υγείας μου, ως εκ του νοσώδους εκεί κλίματος, επεκαλέσθην επανειλημμένως μετάθεσιν, αλλά μη εισακουσθείς υπεχρεώθην επί τέλους ένεκα της τότε δεινώς πασχούσης υγείας μου να παραιτηθώ της θέσεως εκείνης, με την ενδόμυχον πεποίθησιν ότι ως αγωνιστής φέρων δύο ουλές

ως αριστείον, ουδεμίαν δ' άλλην αμοιβήν λαβών ει μη τον βαθμόν του επιτίμου λοχαγού και δια την πολυετή προξενικήν υπηρεσίαν μου, καθ' ήν άπειρα ευχαριστήρια έσχον από τους κατά καιρούς υπουργούς των Εξωτερικών δια τον ζήλον, αφοσίωσιν, τιμιότητα, ικανότητα κλπ. δύναμαι να επιτύχω μετά την ανάρρωσίν μου βελτίωσιν της τύχης και προβιβασμόν μου εις αυτόν τον κλάδον, αλλά πόσον ηπατημένος ευρέθην, ότε μετά την ανάρρωσίν μου επιστρέψας προς αναζήτησιν τοιαύτης απέτυχον μείνας, εις παντελή αργίαν τέσσαρα έτη, άχρις ού η Α.Μ. ο Βασιλεύς ηυδόκησε να διατάξη τον διορισμόν μου ως προξένου της, αύθις εν Βάρνη κατά το 1851, ένθα διετέλουν αμισθί εξοικονομούμενος με τας ευτελείς εισπράξεις του εις δραχμάς 450-500 κατά τριμηνίαν αναβαινούσας».

Από το σύντομο αυτό υπηρεσιακό κείμενο, μαθαίνουμε ότι ο Χαρίλαος, μαχόταν ως το τέλος του Αγώνα, αφού η μάχη του Πέτα, θεωρείται η τελευταία της Επανάστασης του 1821. Έφερε μάλιστα στο σώμα του και δύο ουλές, που ο ίδιος τις χαρακτήριζε Αριστείον Ανδρείας.

Επικεφαλής μιας πολυμελούς οικογένειας, υποχρεώθηκε να μεταβεί στο Βόλο αλλά και στη μακρινή Βάρνα στον Εύξεινο Πόντο υπηρετώντας ως πρόξενος της Ελλάδας.

Στο ίδιο αρχείο διασώθηκε μια άλλη αναφορά του Δ. Χαρίλαου, ως πρόξενου στη Βάρνα, με ημερομηνία 13 Ιουλίου 1852.

Μ' αυτήν ειδοποιεί, ότι όλη η περιοχή της Βουλγαρίας, μαστίζεται από τη ληστεία και επισυνάπτει μια αναφορά ομογενών από τη Σούμλα, η οποία είχε υποβληθεί βασικά προς την Οθωμανική κυβέρνηση.

Ο Έλληνας που τη συνέταξε, ήταν φίλος του πρόξενου και του έδωσε ένα αντίγραφο. Στην αναφορά αυτή περιγράφεται με ενάργεια η ατμόσφαιρα τρόμου, εξαιτίας ληστών και άλλων κακούργων, που ουσιαστικά δρούσαν ανενόχλητοι. Έγραφε:

«Ο γεωργός δεν τολμά να εξέλθει όχι μόνον εις τα παρακείμενα δάση προς ξύλευσιν, αλλ' ούτε εις τον αγρόν του προς αναζήτησιν του βοός και προς καλλιέργειαν των γαιών του».

Αλλά γινόταν και απαγωγές παιδιών για αναζήτηση λύτρων.

«Άλλοι δε εξαγοράζοντες τους παίδας των, καίτοι γνωρίζοντες τους κακούργους, δεν τολμώσιν να τους ομολογήσωσι διότι το κακόν προβαίνει εις τα χειρότερα».

Πλήγματα όμως δέχονταν και το εμπόριο.

«Ο έμπορος δεν τολμά να μεταβεί από χωρίον εις χωρίον αλλ' ούτε από πόλεως εις πόλιν διότι ή γυμνώνεται ή και φονεύεται ενταυτώ».

Αλλά δύο χρόνια αργότερα, η κατάσταση δεν είχε καλύτερψει.

Από το υποπρωξενείο Αδριανούπολης ο Ιωσήφ Βαρότσης αναφέρει στις 14 Ιανουαρίου 1854:

«Αταξίαι ληστείαι και φόνοι καθ' εκάστην συμβαίνουν εις την επαρχίαν Ζααράς εκ της αδρανείας της διοικήσεως του Καϊαμακάμου Αβδερχαμάν Βέη».

**Το Κάστρο της Αίνου*

Επιπλέον είναι αποκαλυπτικό το γεγονός, διαπιστωμένο εξάλλου από πολλές πηγές, ότι οι μεταρρυθμίσεις του Χάτι Χουμαγιούν, σε πλείστες όσες περιπτώσεις έμειναν γράμμα κενό, αφού οι Τούρκοι, όπως άλλωστε πράττουν διαχρονικά, περιφρονούν έμπρακτα και εσωτερικούς νόμους και διεθνές δίκαιο.

Ο υποπρόξενος της Βάρνας Δ. Χαρίλαος, ανέφερε στις 16 Ιουλίου 1856 το περιστατικό της δολοφονίας από ληστές, εμπόρου με το όνομα Ηλίας και της συζύγου του, που μετέβαιναν από τη Σούμλα του Δούναβη στη Βάρνα. Οι Τούρκοι συνέλαβαν τρεις Βούλγαρους και τους καταβασάνισαν να ομολογήσουν, ότι αυτοί διέπραξαν τη ληστεία και τις δύο δολοφονίες, που είχαν λεία 1.000 λιρών στερλινών. Κατά το Χαρίλαο όμως, η ληστεία είχε διαπραχθεί από Οθωμανούς. Η μάστιγα της ληστείας παρουσίαζε κατά καιρούς διακυμάνσεις. Πότε έφθινε, πότε δυνάμωνε. Ποτέ όμως δεν εξαλείφθηκε, τον περασμένο αιώνα.

Μια ανάλογη περίπτωση, η οποία προκάλεσε και επέμβαση των προξένων της Αγγλίας και της Γαλλίας και η οποία δείχνει, ότι ορισμένοι Οθωμανοί δεν είχαν ηθικούς φραγμούς, ανέφερε με ημερομηνία 9 Μαΐου 1856 στο υπουργείο Εξωτερικών ο Έλληνας υποπρόξενος στη Βάρνα Δ. Χαρίλαος.

«Λαμβάνω την τιμήν να αναγγείλω προς την Υμ. Ε. ότι το εν Βαλτζηκίω συμβούλιον, παρέπεμψεν κατ' αυτάς δεκατετραετούς ηλικίας Χριστιανόπαιδα Ζέλιον τ' όνομα υιόν του εκ χωρίου

Σουουτζούκι της αυτής επαρχίας Χριστιανού Αγγέλου καλουμένου συνοδευόμενον με μασπατάν του, προς την ενταύθα διοίκησιν δι' ού επικαλείται αυτήν, του να διαταχθή η περιτομή αυτού, ως επιθυμούντος δήθεν να προσέλθει εις τον ισλαμισμόν.

Ο Αρχιεπίσκοπος Βάρνης ειδοποιηθείς περί του πράγματος ητήσατο την εις αυτόν παράδοσιν του Χριστιανόπαιδος τούτου παραστήσας εις την διοίκησιν ότι ανηλίκου όντος, ούτε κρίσιν ούτε ιδίαν θέλησιν δύναται να έχη εις το να μεταβάλη θρήσκευμα. Αλλά μη εισακουσθείσης της αιτήσεώς του ηναγκάσθη να επικαλεσθεί την συνδρομήν των προξένων της Αγγλίας και της Γαλλίας, εξ ών ο τελευταίος αυθημερόν απήτησε παρά της διοικήσεως την απόλυσιν του και παραπομπήν του εν λόγω παιδός προς τον επίσκοπον των Ορθοδόξων με τας αυτάς εκείνου παρατηρήσεις. Το δε συμβούλιον όμως αποδοκίμασαν και την αίτησιν του προξένου αντιπαρετήρησεν, ότι το θεωρεί ενήλικον καθ' ό δυνάμενον να τεκνοποιήσῃ, διό και μέχρι τούδε μένει παρά τω διοικητή, μη περιτμηθέν, κατηχούμενον δε».

**Εικόνα από τη Βάρνα, η οποία ανήκει σήμερα στη Βουλγαρία*

Στο ίδιο έγγραφο αναφέρεται επίσης η περίπτωση ενός παιδιού δεκατριών ετών. Ήταν γιος του Δημητρίου Νικολάου, ο οποίος εργαζόταν ως υπηρέτης στον χιλιάρχο της Βάρνας Ουσεϊν Αγά. Καταγόταν από τη Σόφια. Ο χιλιάρχος ήθελε να εξισλαμίσει το παιδί. Όταν έγιναν αντιληπτές οι προθέσεις του φυγάδευσαν το παιδί και το έκλεισαν στο σπίτι του Μητροπολίτη της Βάρνας. Ο χιλιάρχος άγνωστο πώς, πληροφορήθηκε το κρησφύγετο και κατόρθωσε να πάρει πίσω το παιδί ακριβώς κατά την διάρκεια του εορτασμού του Πάσχα «ώστε η εξόμωσίς του θεωρείται αναπόφευκτος» κλείνει την αναφορά του ο Χαρίλαος.

Την ίδια χρονιά στις 6 Ιουνίου ο υποπρόξενος της Ελλάδας Δ. Χαρίλαος, ειδοποιεί από τη Βάρνα ότι περιορίσθηκαν οι εισπράξεις του προξενείου και αυξήθηκαν τα έξοδα του προξένου «ώστε μη υπάρχοντος περισσεύματος προς διατήρησιν της αξιοπρεπείας του και προς διατροφήν εμού και της πολυαρίθμου οικογενείας μου, εις τας παρούσας μάλιστα κρίσιμους περιστάσεις, ότι των τροφίμων αι τιμαί ετριπλασιάσθησαν ενταύθα, αδύνατος πλέον η διατήρησις του».

Νωρίτερα με αναφορά του στις 26 Φεβρουαρίου προς τον πρέσβη στην Κωνσταντινούπολη Α. Μεταξά διεκτραγωδούσε την κακή οικονομική κατάσταση του προξενείου ενόψει μάλιστα Ρωσοτουρκικής έντασης και προειδοποιούσε ότι το προξενείο δεν έχει πόρους, γράφοντας χαρακτηριστικά: «Έχω ανάγκην νέου ιστού, διότι ο υπάρχων εντελώς εφθάρη, ως και η σημαία του». Ο Χαρίλαος, το 1854 βρέθηκε στην Αθήνα. Είχε προκύψει κάποια επιδείνωση των ελληνοτουρκικών σχέσεων, και κλήθηκαν στην Αθήνα όλοι οι Έλληνες πρόξενοι, που υπηρετούσαν στην Οθωμανική Αυτοκρατορία για διαβουλεύσεις. Τότε διαπίστωσε: «... οι μεν έμμισθοι πρόξενοι να λαμβάνωσιν τα 2/3 της μισθοδοσίας των, οι δε μ' επιχορήγησιν να λαμβάνωσιν αυτήν, εις τινας δε μόνον και ούτοι εισίν δύο ή τρεις μόνον, δεν έχουν ούτε μισθοδοσίαν, ούτε επιχορήγησιν αλλά από τα τυχηρά μόνον εξοικονομούμενοι από της θέσεώς των, εις ήν κατηγορίαν υπάγομαι και εγώ, είναι δίκαιον τούτο, οι μεν των συναδέλφων μας να εντρυφώσιν, οι δε να δυστυχούν! Προ τριών μηνών από της αφίξεώς μου ώδε ανεφέρθη επικαλεσθείς πρόνοιαν εξοικονομήσεως και δι' εμέ ως και της πληρωμής των εξόδων μου δια την εις Βάρναν μετάβασίν μου, αλλά ουδέν άχρι τούδε μέτρον ελήφθη, μολονότι οι πλείστοι των μισθοδοτουμένων συναδέλφων μου επληρώθησαν αυτά».

Και φυσικά παρακαλούσε να του πληρώσουν τα έξοδα της μετάβασης στη Βάρνα! Το ταξίδι αυτό όμως στην Αθήνα είχε και άλλες δυσάρεστες συνέπειες. Όπως προκύπτει από αναφορά του Δ. Χαρίλαου στις 18 Οκτωβρίου 1854, όταν ήλθε στην Αθήνα για τις διαβουλεύσεις, τον Μάρτιο, ασφάλισε το αρχείο του υποπροξενείου σε ένα καρφωμένο κιβώτιο και μαζί με άλλα σκεύη τα έβαλε σε μια λιθόκτιστη αποθήκη άλλου υποπροξενείου της πόλης. Η αποθήκη όμως κάηκε τον Ιούλιο με αποτέλεσμα να αποτεφρωθούν τα αρχεία και τα σκεύη.

Δεν ήταν μόνο η οικονομική καχεξία του υπουργείου Εξωτερικών, που είχε επιπτώσεις στη λειτουργία των ελληνικών προξενείων στη Θράκη. Ήταν και η υπεροπτική συμπεριφορά των Οθωμανών.

Ο Δ. Χαρίλαος από τη Βάρνα, περιγράφει τον Απρίλιο του 1857 ένα τέτοιο περιστατικό, από τον καινούργιο διοικητή της πόλης Αζίζ Πασά, 28 ετών.

Όταν ο Έλληνας υποπρόξενος χρειάστηκε να τον επισκεφθεί για μια υπηρεσιακή υπόθεση διαπίστωσε ηθελημένη περιφρονητική στάση στο πρόσωπό του. Μόλις μπήκε στο δωμάτιο, ο Αζίζ δεν σηκώθηκε να τον υποδεχθεί *«μήτε καπνοσύριγξ και καφφές, μοι προσεφέρθη κατά την εθιμοταξίαν»* ενώ οι άλλοι παριστάμενοι *«εκάπνιζον, ανακαινιζομένων συνεχώς των καπνοσυρίγγων»*. Και προσθέτει στην αναφορά του:

«Η άνευ αιτίας απροσδόκητος αύτη περιφρόνησις κατά του επισήμου χαρακτήρος μου, μεθ' ού ειμί περιβεβλημένος και ο προσβλητικός και απότομος τρόπος με τον οποίον προσεφέρθη η Εξοχότης του να μ' ερωτήση εν τη παραστάσει μου τι θέλω, εμβρόντητον με κατέστησαν».

Ο Χαρίλαος όμως δεν το έβαλε κάτω ούτε φοβήθηκε τη σκαιά συμπεριφορά του Πασά της Βάρνας, που... δεν του πρόσφερε ναργιλέ και καφεδάκι. Με τις αναφορές του στο υπουργείο Εξωτερικών και στην πρεσβεία μας στην Κωνσταντινούπολη, προκάλεσε διάβημα, με αποτέλεσμα ο υπερόπτης Αζίζ Πασάς, να δεχθεί τις επιπλήξεις του Βεζίρη Μουσταφά Ρεσίτ. Μετά τις οποίες, δέχθηκε το Δ. Χαρίλαο «φιλοφρόνως»!

Η Αίνος κατά τον 19ο αιώνα είχε αναδείξει πάμπολλους μαχητές της Ελευθερίας.

ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΣΤ. ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗΣ

Πηγή: Ιστορικό Αρχείο Υπουργείου Εξωτερικών